

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1975

BRNO 1977

F bezeichnet/ wurde der übrige Abschnitt der Wasserrinne untersucht, in der Holzröhre mit Eisenringen verbunden gelegt waren. Es erwies sich, dass der Wasserleitungsabschnitt nur unter dem Kirchenraum zwischen den Seitenportalen in den Chor der Väter gelegt worden war. Gleichzeitig kam es zur Abdeckung des nördlichen Seitenportales mit kompliziert profiliertem und rot getöntem Steinfutter, das eine Reihe von übereinstimmenden Elementen mit dem Portal in der Kapelle N hat. Das Pflaster aus viereckigen Fliesen und Ziegeln blieb teilweise erhalten; den Vorgang des Legens konnte man auch in der nordöstlichen Ecke des Raumes verfolgen.

Über das Interieur des Chores der Brüder sind wir bei dem heutigen Grabungsstand nur sehr dürftig informiert. Von Steinmetzteilen entdeckte man das Bruchstück eines Fensterteiles, Fragmente zweier Typen von Gewölberippen, von zweifach gedelltem Keilprofil und zwei stark beschädigte Ausläufer dieser Rippen. Auch dieser Teil hatte einen weiss getünchten Verputz. In der Destruktion konnten Andeutungen eines Ziegelgewölbes beobachtet werden. In der Achse des Lettners ist eine Durchgangsöffnung, von deren Türfutter nur ein zweiseitiger Absatz im Gemäuer von Westen übrig blieb. Bei der freien Westfront des Lettners wurden teilweise zwei Altäre abgedeckt. Ihre gemauerten Blöcke haben auf der Nordseite taschenartige Nischen, der getünchte Verputz ist mit Quaderbemalung verziert, in einer grauen Linie durchgeführt. Auf dem Nordaltar blieb eine verschobene Mensa aus Sandstein, der Südaltar hat Andeutungen einer gemauerten Predelle. Der Fund dieses bedeutenden Komplexes hat Analogien in der ehemaligen Kartäuserkirche in Královo Pole, wo es zur Entdeckung mit einem kleinen zeitlichen Vorsprung kam.

Das Kleininventar knüpft in den Arten sowie Typen an frühere Funde an. Es sind dies Nägel hauptsächlich für Bauzwecke, Verbindungsringe für die Wasserleitung und das Bruchstück eines perforierten Eisenbandes. Die Keramikscherben weisen auf topfartige konkave Kacheltypen, die geöffneten Gefässränder zeichnen sich durch eine keulenförmig verstärkte Mündung, vereinzelt auch durch die typische schräg überhängende Krause ober dem Hals aus. In diese Gruppe gehört auch die Kappe eines keramischen Deckels mit Ringgriff. In einem kleinen Ausmass wurden Funde verkohlten Holzes mit Tierknochen verzeichnet.

NÁLEZY STŘEDOVĚKÉ KERAMIKY NA TVRZIŠTI V MAJETÍNĚ

/ okr. Olomouc /

Václav B u r i a n , Vlastivědný ústav, Olomouc

/ Obr. 38 : 1 - 10 /

V obci Majetíně probíhá od roku 1971 rozsáhlá výstavba jednotné kanalizace. Při hloubení rýhy v severozápadní části obce na jaře 1975 bylo na středověkém tvrzišti, jehož areál je již zastavěn, přerušeno pod úroveň terénu zdivo a v blízkosti domu čp. 14 zachránil jeho majitel Ludvík Nakládal úlomky středověké keramiky, vynesené z hloubky 2,5 m. Kolekci střepů odevzdal Josef Zgazar Vlastivědnému ústavu v Olomouci. Výstavbou kanalizace byl zrušen úsek místního vodního toku, čímž zanikla poslední povrchová stopa někdejší vodní tvrže oválného půdorysu.

Zřejmě pro rozlehlost opevnění se v písemných zprávách o Majetíně často nerozlišuje mezi tvrzí a hradem. Původ fortifikace souvisí nepochybně s místním feudálním rodem, který se psal po Majetíně, ale již roku 1354 postupuje výslovně uváděnou tvrz /municipionem Mayeczyn/ Unka z Majetína Janu a Drslavovi z Kravař.² Za husitských válek byla tvrz součástí blokády Olomouce stranou podobojí, jak také zaznamenal ve svém právním sborníku olomoucký písař Václav z Jihlavy.³ Někdy v lednu 1425 se Olomoučanům podařilo tvrze dobýt, ale zásahem zemského hejtmana Petra Strážnického z Kravař byla dána dřívějšímu majiteli Valentinovi z Majetína, který stranil husitům a vpustil na tvrz jejich posádku. Stalo se tak na přechodnou dobu, protože již v únoru 1425 se olomoucká městská rada obrátila na Albrechta Rakouského se žádostí o posílení majetínského posádky⁴ a v dalším listu ze 12. února opět upozorňuje na ohrožení Majetína.⁵ V obou listech je Majetín označen jako hrad. Střídavě je pak uvedena tvrz Majetín v púhonu z r. 1464, v němž Hanuš z Vašatic pohání Margetu, manželku nebožtíka Jankovského, pro neoprávněnou držbu,⁶ kdežto r. 1480 se hovoří o hradu Majetíně, když ze stejného důvodu Machga z Duban pohání Mikše z Kokor.⁷ Posledně je majetínská tvrz doložena v deskovém zápise z r. 1522.⁸ Krátce poté zanikla, v současné době stojí na její ploše domy čp. 13 - 17.⁹

Stručný přehled historie majetínského tvrže ukázal, že nejsložitější dění se zde odehrávalo za husitských válek. Časově do tohoto období přísluší získaná kolekce keramických střepů, i když několik dokladů je staršího data, jako např. silný střep dolní části výdutě nádoby; je šedě zbarvený, s příměsí drobného písku a slídy, zdobený na vnější straně dvěma nízkými pětinasobnými vlnicemi /obr. 38 : 1/. Pro 12. století je typický okraj hrnce z tmavošedého materiálu s příměsí tuhy, rozevřený okraj je horizontálně seříznutý, zcela mělce ryhovaný, Ø cca 18 cm /obr. 38 : 6/. Ostatní materiál, především střepy okrajů, má vesměs typické znaky keramiky z přelomu 14. a 15. století. Okrajový střep oboustranně světle okrově zbarvený má střední lomovou vrstvu šedou, rozevřený okraj je mírně ovalený, ústí na venkovní straně podtržené rýhou, na hrdle se táhne drobné okruží, Ø 16 cm /obr. 38 : 2/. Další okrajový střep z dobře plaveného materiálu má šedé zbarvení, rozevřený kyjovitě zesílený profil je ovalený, na vnější straně jsou ostře vyryty dvě kosmo kloněné vlnice /první byla vyryta dolní vlnice/, na hrdle vybíhá profil okraje v drobné šikmo převislé okruží, Ø cca 28 cm /obr. 38 : 3/. Střep okraje hmotné nádoby z jemného materiálu má rozevřený kyjovitě zesílený profil s lehce modelovanými žlábkem, Ø cca 30 cm /obr. 38 : 4/. Okrajový střep s příměsí jemného písku, slídy a hnědele, zbarvený na povrchu světle,

na lomu tmavošedě, má odsazený rozevřený okraj s horizontálně seříznutým ovalením, pod ústím je vyryta nízká jednoduchá vlnice, níže dvě propletené vlnice, $\varnothing$ 28 cm /obr. 38 : 5/. Část okraje hrnku z vrstevnatého materiálu promíšeného pískem, světle okrového odstínu, má ovalený odsazený okraj zdobený velmi nízkou rytou vlnicí, $\varnothing$ cca 15 cm /obr. 38 : 8/. K materiálu stejného období se řadí střep pódhrdlí nádoby; šedě zbarvený materiál s příměsí drobného písku a slídy je ostře vypálený, na vnějším povrchu má mělké žlábkování /obr. 38 : 9/. Střep dolní části nádoby má opět příměs písku, slídy a hnědele, je šedě zbarvený, obvodová rýha na dně ukazuje, že plášť výdutě byl lepen ke kotouči dna, $\varnothing$ 16 cm /obr. 38 : 10/. Chronologicky nejmladší je okrajový střep ze šedého, slabě načervenalého materiálu s příměsí písku, silně navenek přehnutý a zaoblený, na hrdle zbytek šikmo převislého okruží, $\varnothing$ cca 40 cm /obr. 38 : 7/.

P o z n á m k y :

- 1 Josef Zgažar a kol., Obec Majetín v rozvoji a budování, Majetín 1975, 7.
- 2 CDM XV, 66.
- 3 OAr Olomouc, rkp. 1540, f. 43.
- 4 Fr. Palacký, Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges vom Jahre 1419 an, I. Band, Prag 1873, str. 374, č. 321.
- 5 Palacký, 379, 325.
- 6 PO IV, 318.
- 7 Tamt., VI, 40.
- 8 ZDO II, 228.
- 9 Zgažar, 9.

Funde mittelalterlicher Keramik auf der Feste in Majetín /Bez. Olomouc/. Beim Legen einer Kanalisation wurde im Gebiet einer verwüsteten Feste eine Kollektion Scherbenmaterials gesammelt, das grösstenteils aus einer Schicht stammt, die in den hussitischen Kriegen entstand. Diese Feste, in einigen Schriftlichkeiten auch als Burg bezeichnet, war damals abwechselnd in den Händen beider Kriegsseiten. Die bedeutendste Aufgabe spielte diese Befestigung im Zeitabschnitt der Blockade von Olomouc durch die Utraquisten. Das keramische Material, aus einer Tiefe von 2,5m gewonnen, hat grösstenteils typische Merkmale aus der Wende des 14. und 15. Jahrhunderts, nur einige Stücke sind älter. Die Feste wird zum erstenmale in der Urkunde aus dem Jahre 1354, zuletzt in einer Eintragung in den Landestafeln im Jahre 1522 angeführt.

PODZEMNÍ PROSTORY V OKRUHU KLÁŠTERA HRADISKA V OLOMOUCI

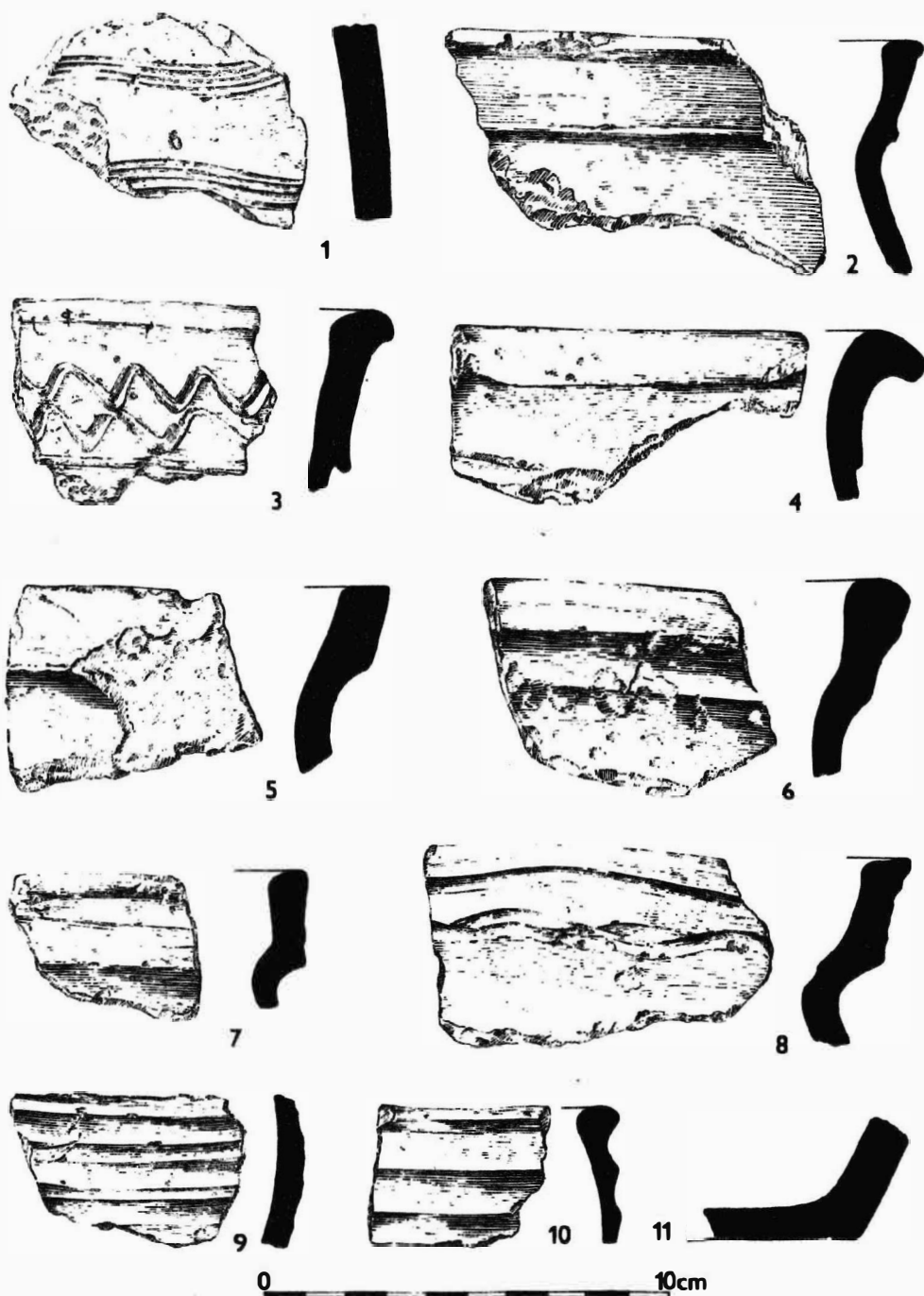
/ okr. Olomouc /

Václav B u r i a n, Vlastivědný ústav, Olomouc

/ Obr. 38 : 11 /

V červnu 1975 byl podél severního průčelí Kláštera Hradiska na ploše zahrady prováděn výkop k uložení kabelu. Rýha sahala do hloubky 50 cm a porušila těsně pod humusovým povrchem recentní vrstvy s nítárním skla. Další vrstva zeminy obsahovala ojedinělé zlomky středověké keramiky, např. okrově zbarvený střep na vnější straně žlábkovaný, s mírně rozevřeným ovaleným okrajem, $\varnothing$ cca 12 cm /obr. 38 : 11/.

V prodloužení sedmé okenní osy /od severovýchodní rohové věže/ byla v hloubce 30 cm zmíněným výkopem porušena valená klenba tunelovité podzemní dutiny, pravděpodobně kanálu. Jeho trasa tvoří s frontou budovy ostrý úhel a směřuje severovýchodním směrem pod terénem zahrady k ohradní zdi a pokračuje dále mimo areál zahrady. Kanál má značnou světlost /šíře 75 cm, výška až 100 cm/, jeho stěny a zaklenutí jsou z pálených cihel barokního typu a lomového kamene. Jeho pokračování mimo zahradní plochu bylo narušeno na jaře r. 1959 při velkém výkopu kanalizace n.p. Farmakon. Za stejných okolností byl porušen podobný trativod, směřující kolmo od východní strany stavebního komplexu Hradiska. Povrchově je možno pozorovat další trasu, spadající od jihovýchodního nároží ve směru prodloužené úhlopříčny masivu nemocniční budovy k řece Moravě. Jeví se jako sotva znatelný terénní hřbet, jehož dutina se propadla na jednom místě při zemědělském obdělávání pozemku s padesátých letech. Systém těchto podzemních zařízení je patrně mnohem složitější. Vysloveně přívodový nebo odpadový účel není vždy jednoznačný. Podzemní prostory severně a východně od budovy jsou barokního data a možno je považovat za součást opevnění kláštera, který ležel mimo okruh vlastní pevnosti. Je např. známo, že za klášterní éry byl v době obležení r. 1758 objekt obsazen bojovými jednotkami, podobně r. 1866. Tyto podzemní komunikace byly orientovány do různých stran a podle zásad tehdejší opevnovací techniky mohly mít funkci naslouchacích nebo minových chodeb. Je více než pravděpodobné, že dřívější nálezy zapomenutých úseků podpovrchových systémů chodeb či kanálů přispěly i k pozdnímu epickému větvení a utvrzení pověsti o dvaceti zazděných benediktínech, která má reálný podklad jednak v paměti onáhlem odchodu benediktinů za biskupa Jindřicha Zdřka, jednak v nálezu koster v kapli sv. Michala za opata Petra Hořínka /1381 -

Obr. 38

1 - 10 Majetín /okr. Olomouc/. Středověké tvrziště. - Mittelalterliche Feste ; 11 Olomouc /okr. Olomouc/. Klášter Hradisko. - Kloster Hradisko.

P Ř E H L E D V Ý Z K U M Ů 1 9 7 5

Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík
Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhový
Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby : Doc. dr. B. Klíma, A. Životská
Na titulním listě : nádobka z velatického žárového hrobu ze Šlapanic
Tisk : Geografický ústav ČSAV v Brně
Evidenční číslo : ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejně